

TANÁRJELÖLTEK ALKALMASSÁGI VIZSGÁLATÁNAK NÉHÁNY PSZICHOLÓGIAI KÉRDÉSE

Írta: GERÉB GYÖRGY és KISS FERENC

Minden pályaválasztási tevékenység diagnózisból és prognózisból áll. Meg kell állapítani, hogy egy adott személy esetében milyen motivációk játszottak szerepet a kérdéses pálya választásában, rendelkezik-e a vizsgált egyén a szükséges feltételekkel, sajátosságokkal, ismeretekkel, és potenciálisan milyen valószínűség mellett válhat az adott terület szakemberévé. Az előbb említett tényezők néhány elvi kérdés tisztázását teszik szükségessé.

1. *A motívumok sokrétűsége:* A pályaválasztás többé-kevésbé tudatos elhatározás, akarati tevékenység eredménye. Ismeretes, hogy a mérlegelés, az előnyös és hátrányos tényezők súlyának érvényesülése, a dominánsan latba eső motívumok érvényesülése vezethet csupán az akadályok leküzdéséhez. A gondolati és a tényleges cselekvés között többszörös áttétel vezet, amely ideig-óráig hátráltatja, esetleg módosítja, időben elhalasztja a tényleges cselekvés létrejöttét. A pályaválasztásnál ez sokszorosán összetett jelenség.

A pályát választó fiatal többféle benyomás éri egész életén keresztül, és ezek pozitív és negatív irányban hatnak: egy-egy pálya szépségét tárják fel előtte, vagy éppen kizárják a választásból, taszítják. Ez származhat az otthon vagy az iskola értékeléséből, de jelentős mértékben függ az ún. „közhangulat”-tól is. Így kapnak értékrendi helyet a divatos, konjunktúrális pályák s a lenézett, egyenesen megvetett tevékenységek. (Pl. tanulj, mert csak utcaseprő lehetsz!).

A tanárjelöltek esetében az iskolának nyilvánvalóan döntő súlya van a többi pályával szemben. A vizsgálatok bizonyítják, hogy a tanárjelöltek pályaválasztásában jelentős tényező egy-egy tanár egyénisége vagy valamelyik tantárgy. Ez lehet negatív élmény is: ha tanár leszek, egészen másképp bánok a gyerekekkel, mint velem tették. Ebben az esetben egyenesen az iskolai, didaktogén ártalom lehet a gyökere a pályaválasztásnak.

A motívumok egy része külsődleges: mások befolyására, véletlen tényezőkre épül.

2. *A pályaismeret:* A pályaismeret és a pályaválasztás között egy bizonyos ellentmondás feszül. Ez természetes is, hiszen mintegy „anticipálni” kellene az egész képzést, hogy a pályaismeretet biztosítani lehessen. Ez utópisztikus és felesleges is. Bizonyos fokú pályatükrözés azonban feltétlenül szükséges, hogy a pályát választó önismeretének, gondosságának mértéke szerint önmaga is eligazodjék a várható előnyös és hátrányos velejárók összefonódott szövedékében. A tanárjelöltek esetében ez teljességében nyilvánvaló. Az érettségizett fiatalember már rendelkezik ehhez megfelelő előfeltételekkel, a pályatükrök előzetes tanulmányozása kiegészíti saját tapasztalatait, élményeit, s megindítja benne a mérlegelés erjedését, amely azután a pályaválasztás kiforrását katalizátorként előnyösen befolyásolja. Ilyen pályatükrök összeállítása a tanárjelöltek, de valamennyi továbbtanuló számára fontos és sürgős feladat.

3. *A pszichikus funkciók és sajátosságok megállapítása:* Az előbb említett diagnózis és prognózis gondos és sokrétű pszichológiai vizsgálatot igényel. Ennek többféle feltétele és nehézsége van:

a) *Az időfaktor.* A vizsgálatra kerülő jelölteket obszerválni kellene hosszabb ideig. Olyan szituációkat kellene megteremteni, amelyek éppen a rátermettség tényezőit hozhatnák felszínre, s nem feltételeznék a képzést.

b) *A módszerek és eljárások.* A tudományok eltérő sajátosságaiból következik, hogy más-más fokon képesek egzakt eredményekhez jutni. Ez a természettudományok és társadalomtudományok terén szembeszökő eltéréseket mutat. A kémiai analízis könnyebben hoz bizonyítható eredményeket, mint pl. az esztétikai elemzés. Mindkettő igaz és meggyőző lehet, de könnyen beláthatjuk, hogy az előzőt egyszerűbb elfogadni, bizonyítottnak venni, kevésbé függ szubjektív vagy változó tényezőktől, egyértelműbb. A pszichológia mintegy középpont helyezkedik el a tudományok rendszerében, társadalmi és természettudományi kérdésfelvetése és metodikája egyaránt feltétele az előrehaladásnak ezen a téren. Ebből következik, hogy a pályaválasztásnál is mindkét fajta metodika előtérbe kerül. Egy meghatározott személyiségű emberrel állunk szemben, következésképpen személyiségvizsgálatokra is szükség van, ugyanakkor egyes funkciók, körülhatárolt feladatok (pl. manualitás) vizsgálata egy-egy pálya sine qua non-ja, ez utóbbi pedig már inkább mérés és összehasonlítás, gyakorisági rangsorolás stb. eredményeképpen közelíthető meg. A tanárjelöltek pályaválasztási alkalmassági vizsgálatának természetszerűen ezen sokrétűséget kell megvalósítania. Jelen esetben azonban mi csupán az utóbbi feladatok részleges megoldását tűztük ki célul, elsősorban módszertani vizsgálódás céljából, hogy a továbbiakban a módosítás, kiszélesítés, bővítés koncentrikus lehetőségére kiinduló lépéseket tegyünk.

c) *A közreműködés és vizsgálati szituáció.* A pályalkalmassági vizsgálatok „sorszerűsége” eleve indiszpozíciót rejt magában, egy csökkenthető, de meg nem szüntethető hibaforrást. A fiatalok életében az egyik legjelentősebb kérdés kapuja ez, egy életre kiható sorsszerűség tartozéka. A különböző idegrendszeri típushoz tartozó egyének szerencsésen, vagy kevésbé elfogadhatóan „viselkednek” ilyen esetben. Három alapvető típust különböztethetünk el: 1. ismereteit reálisan felszínre hozó típus, 2. a kevesebbet „mutató”, 3. a jól szereplő, mindent megtévesztésig jól eltervező, „adminisztráló” típus.

A vizsgaszituáció tehát nem mérheti le még a legjobb módszerek birtokában sem tökéletesen az alkalmassági tényezőket, sajátosságokat. Ezen segít a hosszabb időszak, hozzászokás, egyéni elbeszélgetés, gondos exploráció, emberközelség. A tét azonban olyan nagy, hogy az emocionális feszültség komoly határozatlansági faktort képvisel.

4. *A társadalmi szükséglet és az egyéni érdek:* A pályairányulás egyéni feltételei mellett természetesen latba esik a társadalmi érdek is. A tervszerűtlen képzési keretszámok helyenként hiányt, másutt pedig túltermelést eredményeznek. E tervezés viszonylag objektív lehet, ha reális adatokkal számol. Nem tervezhető el azonban az évek szerint felvételre jelentkezők spontán irányulása. Elképzelhető, hogy az egyik évben alig jelentkeznek egy-egy pályára, máskor sokszoros a túljelentkezés. A közepes képességekkel rendelkező is bejut hiány esetében, máskor a kiválóknak sem jut elegendő hely. A választás tehát adott populáció viszonylagos rangsorolását jelenti, s ez a mérce bizonyos határokon belül eltolódhat. Vagyis az egyik évben bejuthatna azonos adottságok mellett az a jelölt, aki a másik évben kimaradna. Különösen vonatkozik ez több éves perspektívában, mikor a képzési idő és a követelmény a jelentőtől nagyon elütő volt. (Négy év helyett kettő, alacsonyabb követelményszint stb.). A pályalkalmassági vizsgálatoknak ezért standardizált eljárásokra kell épülnie,

hogy a kimagasló és az alkalmatlan szélső határértékeit mindenkor érvényesíteni lehessen a felvételnél. Így több éves távlatban is legalább a limes-értékek összehasonlíthatók és méltányosak lehetnek.

5. *A fejleszthetőség kérdése:* A prognózis — mint írtuk — a helyes diagnózisra épül. A pályaalkalmassági vizsgálatoknak mégis előremutató jellegűeknek is kell lenniük. Meg kell tehát állapítani, melyek azok a funkciók, amelyek viszonylag jól és rövid idő alatt kellő szintre fejleszthetők, és melyek a nehezen befolyásolhatók. Elképzelhető pl., hogy a zenei hallás vizsgálata kontraindikálja a felvételt, de a zeneismeret tárgyi, memorizálható része helyrehozható.

6. *Választott eljárásaink, módszereink:* Az előbb említett elvi megfontolások alapján csupán részfunkciókat vizsgáltunk, kiegészítésül az eddig is végzett, hagyományos felvételi vizsgákhoz. Újólaj leszögezzük, hogy itt nem kívánunk megtapadni, csupán elindulásul szántuk eddigi próbálkozásainkat.

Kiragadtuk azokat a tanári szakokat, ahol a manualitásnak, a jó szenzomotoros funkcióknak, valamint a helyes térszemléletnek, térí látásnak és becslésnek domináns jelentősége van. Ezért az 1967/68. év befejező aktusaként, a júliusi felvételi vizsgák alkalmával a következő szakcsoportoknál végeztünk pszichológiai vizsgálatokat:

1. Matematika — műszaki szakcsoport (50 fő)
2. Rajz — választott szakcsoport (114 fő)

Módszereinket úgy választottuk meg, hogy az adott szak egyes tárgyi követelményeinek, illetőleg az ehhez szükséges alapvető pszichikus funkcióknak megfelelőjenek. Az alkalmassághoz szükséges, lehetőleg körülhatárolt és adequat eljárásmodokat kerestünk. Ezeket a feladatokat lényegében teljesítménypróbáknak tekintettük és sajátos szempontjainknak megfelelően értékeltük, elemeztük vagy rangsoroltuk.

A rajz szakos hallgatóknál a következő metodikai lépéseket, próbákat alkalmaztuk:

A) *Csoportos vizsgálatok.* a) *Wartegg-rajzok:* A szokásos Wartegg-feladattal és értékeléssel szemben ezen rajzkiegészítő próbát azért végeztettük el a jelöltekkel, mert a rajz szakosok képzési rendje, követelményrendszere szempontjából ez adequatnak bizonyult. Olyan részfunkciók vizsgálatát ragadhattuk meg általa, amelyek jó tájékoztatást, diagnosztikus és prognosztikus értelmezést tettek számunkra lehetővé. Rajzelemek kiegészítését kértük, s az ábrázolás realitása, a találékonyosság, a képzelőerő, a kifejezés biztonsága képviselte azokat az adottságokat, sajátosságokat, amelyek esetünkben egy leendő rajz szakos hallgatónál rendkívül fontosak. (Az 1—3. ábra a jó, a 4—5. a rossz megoldás tipikus példája)

b) *Ábrázoló geometria feladat*ként a következő példát alkalmaztuk:*

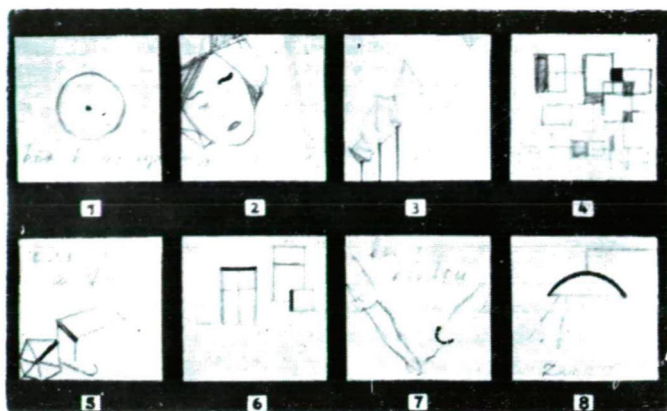
1. Általános esetben hány olyan gömb van, amely egy tetraéder minden lap-síkját érinti?

2. Adott 2 kitérő egyenes és egy rájuk nem illeszkedő pont. Lehet-e a megadott pontra síkot illeszteni úgy, hogy ez mindkét kitérő egyenessel párhuzamos legyen? Ha igen, akkor hogyan?

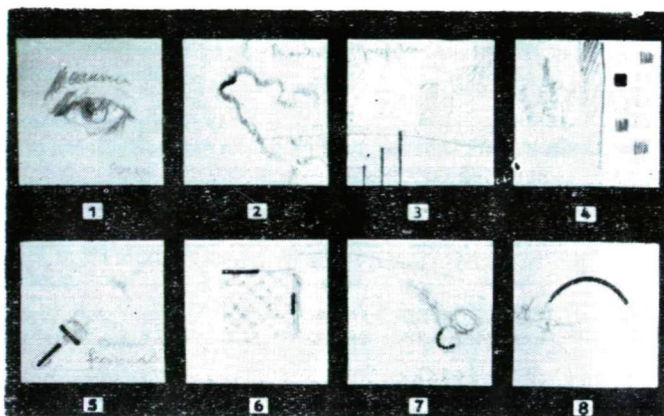
3. Két egymásra merőleges síkon (két képsíkon) felvehető-e tetszőlegesen egy-egy egyenes úgy, hogy ezek egy térbeli egyenes merőleges vetületei legyenek?

c) *Neveléslélektani szituációk megoldása:* Az összeállított kérdések alapján választ vártunk a jelöltek ún. „pedagógiai érzéke” „,hozzáállása” szempontjából. Természetesen tisztában vagyunk azzal, hogy nem anticipálhatjuk azokat az ismeret-

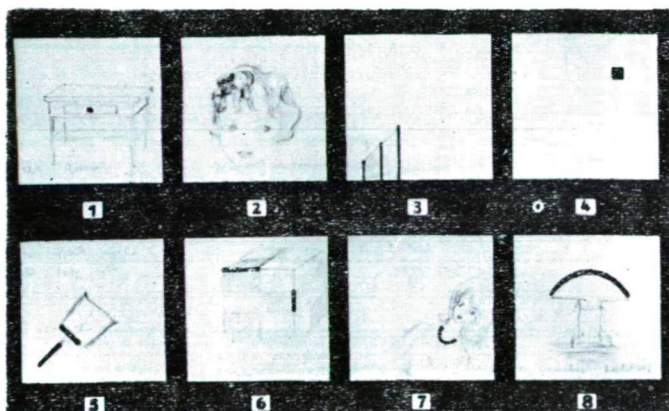
* A feladatok összeállításáért és az értékelésben nyújtott segítségért köszönetet mondunk Miskolczi József tanársegédnek.

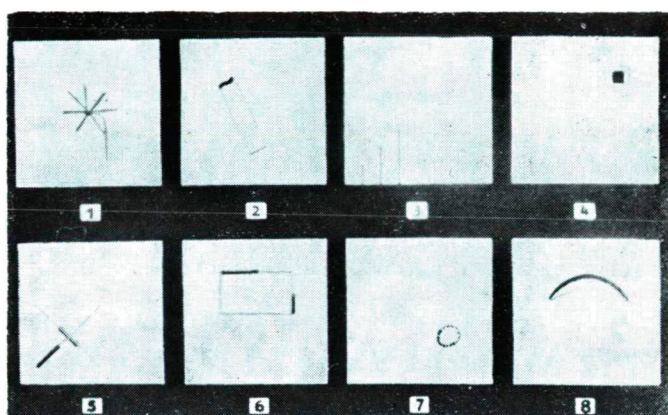
1. ábra

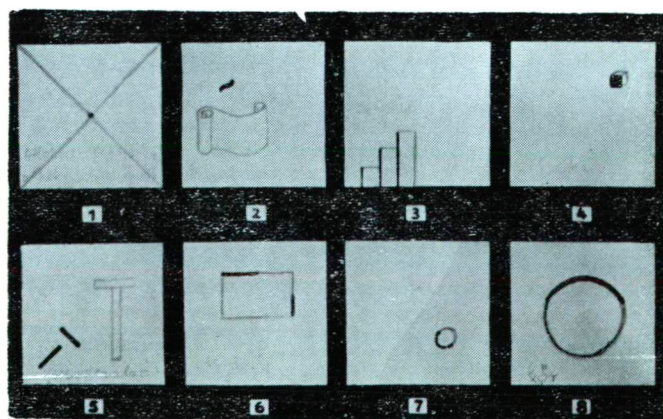
2. ábra

3. ábra

4. ábra

5. ábra

teket, készségeket, amelyeket a tanárjelölt a képzés során, éppen a főiskolán sajátít majd el. Adott pedagógiai helyzet értékelésénél azonban a pedagógiai mentalitás, s néhány fontos személyiségjegy már most is jellemző módon kimutatható. A feladatok összeállításánál arra törekedtünk, hogy a jelöltek közvetlen élményforrásból (iskolai, otthoni élet) mérítsék az elemzésre váró tényanyagot és a megoldás kézenfekvő legyen. Kérdéseink a következők voltak:

1. Ha meggyőződött arról, hogy a szülővel szemben a gyermeknek van igaza, mit csinálna? (Konkrét példát is elemezhet).

2. Engedélyezné-e a sűgást? (Ha igen, miért? Ha nem, miért?)

3. Számoljon be egy kellemes és egy kellemetlen élményről, amely összefüggött valamelyik pedagógus tevékenységével. (Név nem kell!) Lehet ez élmény, mással megtörtént eset is, vagy esetleg alapulhat elképzelésen is. A rajz szakosoknak illusztrációk kell, a többiek számára ez nem előírás.

Az ábrázoló geometriai feladatokkal végső fokon nemcsak a konkrét térszemléletet akartuk vizsgálni, hanem a logikus gondolkodást, illetve az ezzel elvégezhető problémamegoldást is. A térszemlélet ugyanis a térbeli dolgok elképzelésének képessége; ez tartalmazhat adottságokat is, viszont kialakítását a tervszerű oktatás is elősegítheti, de egyik lényeges összetevője a már megszerzett és kikristályosodott ismeret is.

1. Az első feladatnál nem vártunk teljes megoldást. A gömbök számának megjelöléséhez nem bizonyítást kértünk, csupán a testek térbeli elhelyezkedésének elképzelési készségét kívántuk vizsgálni, ez tehát felszínre hozhatta volna a kimagasló adottságokat is.

2. A második feladatnál a megoldást csak a szerzett ismeretek alkalmazásával is meg lehetett volna adni, ennek nem volt szükséges feltétele a kialakult térbeli látás.

3. A harmadik feladat megoldásánál hipotéziseket kellett felállítani a szöveg alapján, s a megoldásokat kísérletileg is ellenőrizni kellett, míg a végleges megoldás logikus gondolkodást igényelt. (Itt tehát a térszemlélet mellett a gondolkodáson kívül inkább reproductív képzeletet feltételeztünk.)

A neveléslélektani helyzetmegoldás a felvételi vizsgának elasztikus, jól értelmezhető és a jelöltre karakterisztikus adatokat szolgáltatató eljárás mód. Előnyei:

1. A szülő és az iskolai környezettel kapcsolatos élményanyagból tetszés szerint kiragadható, ennél fogva a leendő pedagógus számára motivációs jelentőségű élményt közvetít.

2. Adott nevelési helyzet lélektani megvilágításában a tanultságtól függetlenül kétségtelenül bizonyos „rátermettség”, „érzék” domborodik ki a válaszokból.

3. A helyzetmegoldás logikai, gondolati, problémamegoldó jellege igen értékes adalékokat nyújt a felvételi bizottság számára.

4. A jelölt állásfoglalásában emocionális vonatkozások is felszínre kerülnek.

5. Bizonyos prognosztikus jellege van a megoldásoknak mind társaslélektani vonatkozásban, mind pedig a magatartást motiváló pedagógiai hivatástudat tekintetében.

Igen jellegzetes pl. az a kép, amely „Egy előre várt feleltetés ragozásból” címmel egy osztály „puskázását” ábrázolja. Az ábrát a jelölt így kommentálja: „Csodálkozott a latin tanár, amikor egy nap mindenki tudta a ragozást, a következő napon pedig senki sem. Mikor előre bejelentette, hogy feleltet, elkészítették a gyerekek a ragozási táblázatot, amelyet a legelő ülő diák hátára ragasztottak. (Könyvből nem lehetett puskázni, mert az veszélyt jelentett). Így csak az első padban ülők tanultak meg a deklinációkat, a többi csak leolvasta...”

A rövid szóbeli vizsga és annak izgatott légköre, elsősorban a szaktárgyakra

vonatkozó kérdések nem teszik lehetővé az intim problémák felszínre jutását úgy, mint ezek a situációs problémamegoldó feladatok. Tapasztalatunk szerint szinte minden dolgozat projiciálta rajzban és írásban szerzőjének egyéni véleményét, állásfoglalását.

Ennek demonstrációjaként álljon itt egy egyszerű, talán kicsit érzélgős, de őszintének ható elemzés. Szerzője már dolgozott nevelő otthonban, vagyis vallomása egy tényleges pedagógiai munkával kapcsolatos hivatástudatot árul el. „A kép egy kis nevelőotthoni neveltet ábrázol anyák napján, amint engem az anyjává fogad. Előzmények: az édesanyja sohasem látogatta és ezen az első vasárnapon sem látogatta meg senki. Vigasztaltam, hogy itt vagyok én, nagyon szeretem, mert olyan kis okos és kedves. A következő pillanatban abbahagyta a sírást, térdreesett, mondván: „Klári néni, ha kell, én meghalok magáért, ha valaki rossz lesz magához. Legyen az édesanyám! (Ha az nem is, de a nevelőszülője, az igen!)”

A leírás szentimentális, de lényegét tekintve kétségtelenül hivatástudatról árulkodik, méghozzá egy kipróbált pedagógiai munkavállalás után.

B) *Egyéni vizsgálatok (1). a) Színvizsgálat (Velhagen szerint) b) Látásvizsgálat (Csapody-féle)*

Az említett vizsgálatokat most nem értékeljük, mert megítélésünk szerint esetünkben további finomításra szorulnak.

3. *Távolságbecslés, a térszemlélet vizsgálata* „Geréb-féle térszemléletvizsgáló berendezés”-sel.

Az eszköz lényege: Egy kocka terében három dimenzióban 10 db 6 V, 3 W-os izzót helyezünk el. A lámpákat programozó berendezés segítségével megadott időrendben felvillantatjuk. A vsz. előtt négyzetrácsos papír van és a következő feladatot kapja: „Becsülje meg az egyes felvillanó fényforrások térbeli helyzetét. A közepén látható, állandóan világító ponthoz viszonyítva határozza meg a felvillanó pontok helyzetét a kockatérben, a jobb felső sarokban látható egységnyi, megvilágított távolság segítségével! A pont helyzetét (koordinátáit) a mellékelt lapon rögzítse! A fény kialvása után írjon! Az újabb felvillanás előtt gong ad jelet.” (Az eszköz kivitelezéséért Vlodiszavljev Andrásnak mondunk köszönetet.)

A rajz szakosoknál a térszemlélet vizsgálata, valamint a térben jelentkező helyzetkép síklapra való projiciálása lényeges követelmény. A négyzetrácsos ugyanis a pontok helyzetét síkra kellett vetíteniök, meghatározván, hogy a kiinduló-ponthoz képest az adott pont milyen helyzetet vesz fel. (Adott felvillanó lámpa a kiinduló-ponthoz képest a pont előtt, mögött, jobbra vagy balra, lent vagy fent helyezkedhetik el, az egységnyi távolság egész számú többszöröse szerint) A vsz. előtt a következő formájú lap volt (6. sz. ábra):

N é v :

	Előtte	Mögötte	Jobbra	Balra	Lent	Fent
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						

4. *Wechsler-féle intelligenciavizsgálat két részlete a) kockaösszerakás, b) képek sorrendjének megállapítása.*

A csoportos vizsgálatához 60 perc állott rendelkezésre, míg az egyéni vizsgálatok mintegy 30 percet vettek személyenként igénybe.

A műszaki szakos jelölteknel elmaradt a csoportos vizsgálatból a Wartegg-próba, helyette műszaki értelmességi vizsgálatot végeztünk az alábbi példák alapján:*

1. Mekkora az alábbi kapcsolásban az I feszültség, ha a K kapcsolót rövidre zárva a voltmérő 50 V-tal kevesebb feszültséget mutat? (7. sz. ábra).

2. Egy tölcser szimmetriatengelye körül forgást végez. Mekkora fordulatszámmal kell forognia, hogy a belső falára h magasságban elhelyezett m tömegű tárgy sem lefelé, sem fölfelé ne csúszson el. A fal és a tárgy közötti súrlódási együttható (8. sz. ábra)

1. Ha az „F” csavar a jelzett irányba forog az „A” kerék:

1. az egyes irányba forog,
2. a kettes irányba forog,
3. mindkét irányba foroghat (9. ábra)

2. Milyen motor metszetét látja az alábbi rajzon?

1. Diesel motor
2. Kétütemű robbanó motor,
3. Négyütemű robbanó motor (10. sz. ábra)

3. Ha szembe nézünk a gépkocsi kormányzott (mellső) kerekeivel, melyik jellegű kerékállás helyes a kormányozhatóság szempontjából.

1. az egyes
2. a kettes
3. a hármas (11. sz. ábra)

B) *Egyéni vizsgálatok (II.):*

1. *Térszemlélet vizsgálata.* (L. rajz szakosoknál!)

2. *Wechsler-féle intelligenciavizsgálat 2 része* (I. rajz szakosoknál!)

3. *Szupport-vizsgálat.* A két kéz koordinációjának mérésére, s az általános ügyesség, manualitás megállapítására.

4. *Reakcióidő mérése.* Az ingervezetés, egyéni szenzomotoros manipuláció egyik fontos tényezőjének megállapítására.

5. *Tremometeres vizsgálat.* Elsősorban a kézbiztonság, a motorikum, manualitás jellegének megállapítására.

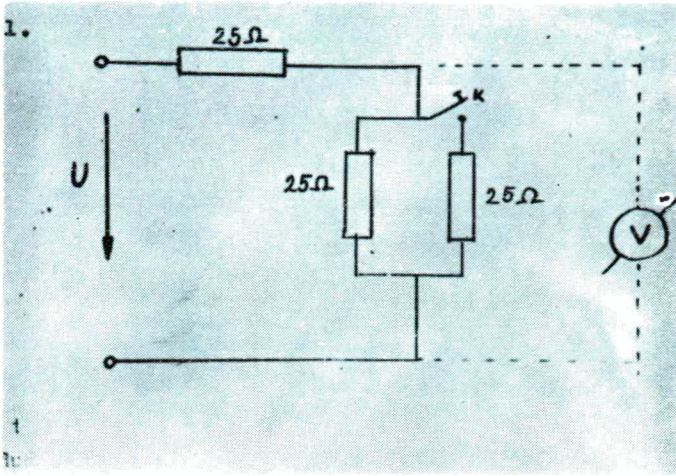
6. *Célkalapács-próba.* A választott szakmai jellegnek megfelelő egyéni kezűgyesség, rátermettség vizsgálatára.

7. Egy gyakorlati műszaki feladat megoldása. (Villanykapcsoló, illetve vasaló-zsinór dugasz szétszerelése és összerakása).

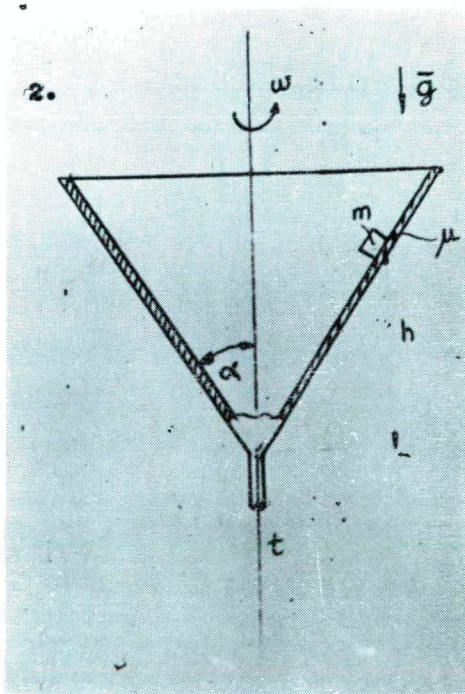
A kiadott feladatokkal az volt a célunk, hogy a többi, más természetű vizsgálatokkal együttesen tájékozódjunk a főiskolára jelentkezőknek a választott pálya szempontjából annyira fontos műszaki-technikai szemléletéről, felkészültségéről. A technikai-műszaki tájékozottság, szemlélet, nyilván nem nélkülözheti azokat az alapvető ismereteket, amelyek birtokában és amelyeknek hatására kialakulnak. Feltételezi azoknak a tényeknek ismeretét, amelyek kedvet, érdeklődést keltve a jelentkezőkben arra inspirálják őket, hogy pedagógus hivatásukat e szakterületen bontakoztassák ki.

A feladatok nem igényeltek komolyabb matematikai apparátust. Az első feladatnál csak egyszerű következtetésre volt szükség. Itt azt vizsgáltuk volna, hogy mennyire ismerik gyakorlati oldalról a fizikában tanult feszültség fogalmát, másrészt

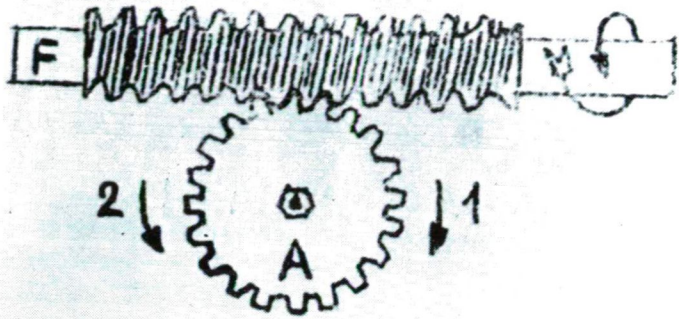
*A feladatok összeállításáért és az értékelésben nyújtott segítségért köszönetet mondunk Kozma Róbert adjunktusnak.

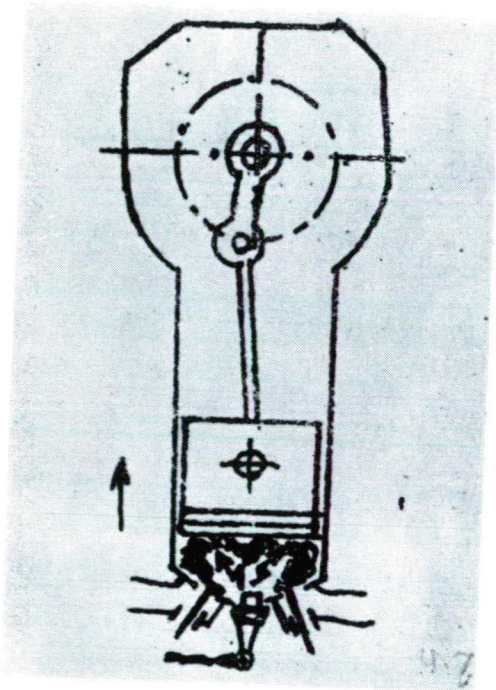
7. ábra

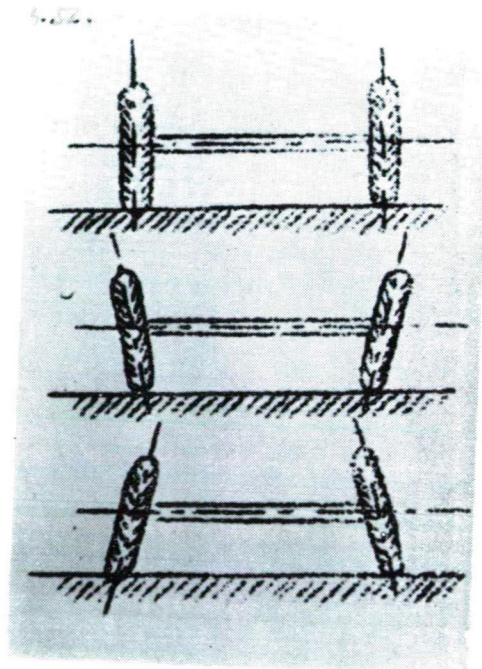
8. ábra

9. ábra

10. ábra

11. ábra

mennyire tudnak elképzelni egy leírt mérést és az adatokból minimális logikai lépést tenni. A próba nehézségi fokának módszertani vizsgálata a következő megfontolásra váró problémákat vetette fel:

1. Az 50 felvételiző közül 22-en írták fel Ohm-törvényét — amelyre különben semmi szükség nem volt —, mindössze 8-an számították ki helyesen két párhuzamosan kapcsolt ellenállás eredőjét. A többiek érdemben semmit sem csináltak, illetve kide-
rült, hogy egyesek osztani sem tudnak, nem tudnak törteket összeadni. [$1/25 + 1/25 = 1/50$], nem ismerik vagy rosszul írják fel az eredő ellenállás kiszámítására vonatkozó összefüggést, esetleg Ohm törvényét is. Némelyik gondolatait mondatokba öntve adott téves megoldást.

2. A második feladat összetettebb volt. Fel kellett volna rajzolni a mozgást végző testre ható különböző erővektorokat, majd matematikailag helyesen megírni a köztük levő összefüggéseket. Hatan rajzolták fel az erőket, öten írták fel a centrifugális erő képletét és csak egy jelölt fogalmazta meg helyesen a választ, de a numerikus eredményig ő sem jutott el. Csak néhány szemelvény a válaszokból: „Ha a centripetális erő vagyis $mR\omega^2$ megegyezik a m tömegű tárgyra ható vonzóerővel. Mivel a tömegnek és a tölcsernek megvan a maga tapadási értéke (molekulák révén), a tömeg ekkor nem esik le és nem csúszik fel sem.” „A centrifugális erőhöz a test tömege szorozva a súrlódási együttható, egyenlő a test súlyával következő mozgató erővel.” „Akkora fordulatszámmal kell hogy forogjon, hogy a centrifugális erő megegyezzen a test súlyával.”

Ezek alapján úgy találtuk, hogy egy joggal elvárható tudásszintnek megfelelő próba is magas színvonalú bizonyult az adott populációban. Figyelembe véve a másik választott szakot (matematika), a felvételizők numerikus számadási készsége, probléma-felismerési, feladatmegoldó készségük kétségbeejtően alacsony. Ez a vizsgálat is azt igazolja, hogy a pedagógus pálya természettudományos, különösképpen matematikával összefüggő szakjaira jelentkezők tudásszinje nem megfelelő, mégis kénytelenek vagyunk a keret betöltésénél bizonyos engedelményeket tenni.

Lényegében hasonló megállapítást tehetünk a következő, ugyancsak műszaki feladatok megoldására is.

A vizsgálatok tanulsága

Vizsgálatainkat azzal a céllal végeztük, hogy adalékokat szolgáltatassunk a tanárjelöltek felvételi vizsgájának problematikájához. Szándékosan használjuk befejezésül ezt a fogalmat, mert korántsem állítjuk, hogy elképzeléseink, vizsgálati eljárás módunk lényegében megoldotta ezt a nagyon fontos, de igen bonyolult kérdéscsoportot.

A pedagógus-pályatükrök, pályaprofilok leírása és elemzése *után* lehetne csupán minden kérdésre kiterjedő módon helyes alkalmassági, felvételi vizsgálati rendszert kidolgozni. Ez mindmáig hiányzik. Anélkül kellett tehát e bonyolult összetett probléma egy részterületét megragadnunk, hogy vállalkozhattunk volna a legfontosabbra: a pedagógus hivatástudat, személyiségprofil vizsgálatára. Meg kellett elégednünk néhány részjelenségnek főképp kizáró jelleggel való boncolgatásával.

A manualitás fokának felismerését, egyes készségek meglétét, hajlamok és adottságok, valamint motivációk vizsgálatát tekinthettük csupán célunknak. Mégis meg kell állapítanunk, hogy vizsgálati eljárás módunk alkalmasnak bizonyult az előbb említett problémakör néhány összetevőjének megvilágítására. Eddigi közlésünk elsősorban módszertani vonatkozásban kívánta megragadni a kérdést. A későbbiek feladata lesz a validitás, beválás, korreláció fokának vizsgálata. Úgy véljük, hogy mégis indo-

kolt néhány végeredmény summázása. Adott lehetőségeink, időkeretünk mellett elvégzett vizsgálatainkból az alábbi végkövetkeztetésre jutottunk:

1. A hagyományos felvételi vizsga rendje elsősorban a tárgyi ismeretek sok tekintetben reprodukatív visszaadására szorítkozik.

2. Az adott légkör, s maga a felvételi vizsgakövetelmény egyáltalában nem emberközpontú, személyiségközpontú és kevésbé alkalmas a pályaválasztás és hivatástudat motivációs tényezőinek felkutatására.

3. El kell készíteni a szakmák pályatükrét, ezen belül a felsőoktatási, pedagógus szakmák differenciált pályaprofilját. A megegyező, alapvető tulajdonságok mellett (pl. igazságszeretet, a gyermek megbecsülése, türelem, stb.) szakonként is speciális feltételek előtt állnak a jelöltek, ezért az egyes szakoknak megfelelő pályatükröt és alkalmassági vizsgálatot is ki kell dolgozni. Jelen vizsgálataink is arra utalnak, hogy pl. a vizsgált szakoknál alapvetően fontosnak bizonyul a manualitás, térszemlélet. Ugyanezek a feltételek pl. magyar-szakos hallgatók esetében mellőzhetőek. Az egyes szakoknak tehát speciális karaktere van.

4. Az érettségit tett, vizsgálatra kerülő jelöltek értékének „lemérése” csupán a pályaválasztási feladat gondos tanulmányozása után lehetséges. Elválaszthatatlan tehát az ilyen jellegű vizsgálat a középiskolai előzmények ismeretétől, másrészt a felsőoktatási intézménynek, jelen esetben a tanárképző főiskolának követelményrendszerétől. Ennek érdekében a bevélest is tanulmány tárgyává kell tenni. Ez azt is jelenti, hogy az egyes vizsgálati eljárásoknál a kiválóak és az egész gyengék szélső értékeit, valamint az átlagos előfordulás gyakorisági értékeit, standardját is meg kell állapítani. Nyilvánvaló ugyanis, hogy a kirívó eseteken belül helyezkednek el az átlagos, vagy átlagon aluli teljesítményértékek.

5. Egyetlen vizsgálati eljárást sem lehet egymagában kielégítőnek tartani. Úgy véljük azonban, hogy egy-egy funkció vizsgálatára beállított többféle eljárás mód megegyezése, valamint a gyakorisági „ranglistának” összevágó részeredményei egymás közt, adott populációban jól értékelhető, összehasonlítható adatokat nyújtanak. Ha ezeket az értékeket mind középiskolai tanulók, mind a végző hallgatók eredményeivel összehangba állítjuk, megkísérelhető egy, az eddigi próbálkozásra épülő, tökéletesebb felvételi rendszer pszichológiai alapjainak a létrehozása.

НЕКОТОРЫЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ АНАЛИЗА ПРИГОДНОСТИ АБИТУРЕНТОВ ПЕДИНСТИТУТОВ

Д. Герёб и Ф. Куш

Авторы провели в июле 1967 года проверку пригодности 114 абитурантов по сочетанию специальностей „рисование — другая специальность” и 50 абитурантов по сочетанию специальностей „математика—политехника”. В этой работе анализируются проблемы многогранности мотивировок, знакомства со специальностью психических функций и особенности и возможности развития. Проведены групповые и индивидуальные испытания:

- А) В групповых испытаниях использованы: 1. Рисунки Вартегга 2. Задачи по начертательной геометрии, 3. Решения ситуаций по психологии воспитания.
- Б) В индивидуальных испытаниях: 1. Проверка цвета, 2. Проверка зрения, 3. Проверка оценки расстояния и пространственного восприятия, 4. Две части проверки интеллигентности по Векслеру, 5. Проверка по Суппорту, 6. Измерение времени реакций 7. Проверка тренометром, 8. Проба с целевым молотком, 9. Решение практического технического задания.

Оценка проверок, их методическое уточнение требует дальнейшего расширения после анализа поставленных проблем.

EINIGE PSYCHOLOGISCHE FRAGEN DER EIGNUNGSPRÜFUNGEN VON LEHRKANDIDATEN

von Gy. Geréb und F. Kiss

Die Verfasser haben im Juli 1967 die Eignungsprüfungen von 114 Hörern der Fachgruppe Zeichnen — wahlweises Fach und 50 der Gruppe Mathematik-technische Kenntnisse durchgeführt. In der gegenwärtigen Arbeit wird die bei den Aufnahmeprüfungen auftretende Problematik der Vielfältigkeit der Motive, der Berufskennntnis, sowie der psychischen Funktionen und Eigentümlichkeiten und der Entwicklungsfähigkeit zum Gegenstand der Analyse gemacht. Es wurden gruppenweise und individuelle Untersuchungen vorgenommen.

A) Die Gegenstände der gruppenweisen Prüfungen waren: 1. Wartegg-Zeichnungen, 2. Aufgaben aus der darstellenden Geometrie, 3. Lösen erziehungspsychologische: Situationen.

B) Die individuellen Prüfungen bestanden aus: 1. Farbensinnprüfung, 2. Sichtprüfung, 3. Abschätzung von Entfernungen, Untersuchung des Raumvorstellungsvermögens, 4. zwei Teilen der Wechslerschen Intelligenzprüfung, 5. Supportprobe, 6. Messung der Reaktionszeit, 7. Untersuchung mit dem Tremometer, 8. Ziehhammerprobe, 9. Lösung einer praktischen technischen Aufgabe

Auf Grund der Analyse der aufgeworfenen Probleme erscheint eine erweiterte Auswertung und methodologische Verfeinerung der Untersuchungen erforderlich.